

2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV : станом на 2 груд. 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
3. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>
4. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII : станом на 18 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>
5. Про політичні партії в Україні : Закон України від 05.04.2001 № 2365-III : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>
6. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>
7. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки : Постанова Каб. Міністрів України від 04.03.2023 № 220: станом на 6 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-п#Text>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-463-7-37>

ЕКОЛОГО-ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ІНСТРУМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ ПРАВОМІРНОЇ ПОВЕДІНКИ ГРОМАДЯН У СФЕРІ ЕКОЛОГО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Лаврик Дар'я Василівна

студентка III курсу

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальності 081 «Право»

освітньої програми «Право»

Науковий керівник: Шомпол Олена Анатоліївна

кандидат юридичних наук, доцент

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Актуальність даної теми полягає в тому, що екологічне право є однією з молодих галузей права та, відповідно, наук, тому задля його

нормального функціонування є необхідним відповідний рівень еколого-правової культури. Саме завдяки еколого-правовій культурі відбувається сприйняття, усвідомлення та дотримання норм, які регулюють екологічні правовідносини. Предметом дослідження є власне сама еколого-правова культура, її значення, розвиток та вплив на сумлінне дотримання суспільством визначених державою правових норм, які мають на меті забезпечення безпечного довкілля.

Окремі аспекти визначення взаємозалежності між відповідним рівнем еколого-правової культури та поваги до права в суспільстві досліджували такі вчені як В. І. Андрейцев, Г. І. Балюк, В. В. Костицький, В. С. Крисаченко, Н. Р. Малишева, Е. В. Позняк, Ю. С. Шемшученко та ін.

Метою даного дослідження є з'ясування взаємозв'язку між відповідним рівнем екологічної правосвідомості та «коефіцієнт корисної дії» (ККД) наявних на сьогодні правових норм, що регулюють питання екологічного балансу, а також, яким чином еколого-правова культура сприяє підвищенню екологічної правосвідомості та формуванню відповідального ставлення до природи шляхом сумлінного дотримання норм екологічного права.

Екологічна культура – це розуміння та навички, які спрямовані на правильне та ефективне використання природних ресурсів. Як зазначає В. С. Крисаченко, поняття «екологічна культура» є доволі молодим, оскільки вперше цей термін був використаний у працях представників американської школи, яка досліджувала «культурну екологію», в 20-х роках минулого століття [1, с. 7].

Оскільки у науковій літературі фігурує два поняття, які взаємопов'язані між собою («екологічна культура» та «еколого-правова культура»), то доцільним було б з'ясувати їх співвідношення. Поняття «еколого-правова культура» та «екологічна культура» співвідносяться як одиничне та загальне, оскільки окрім еколого-правової культури виділяють і еколого-економічну культуру, що є складовими більш ширшого поняття – «екологічна культура». Так само до складу еколого-правової культури вчена Е. В. Позняк відносить такі три елементи, як еколого-правову свідомість, еколого-правове мислення та еколого-правовий світогляд [2].

Право – універсальний регулятор суспільних відносин. Для екологічного права найбільш притаманним є імперативний метод, який не передбачає наявності дискреційних повноважень у суб'єктів правовідносин. Така категоричність обґрунтовується тим, що у разі недодержання визначених державою правил поведінки суб'єктами екологічних правовідносин, має місце застосування державного примусу, який закріплений у санкції норми. Але загальновідомим фактом є те, що превенція завжди ефективніша за пошук шляхів вирішення вже наявної проблеми. На наше переконання в сфері

екологічного права превентивним заходом є приділення уваги до активного розвитку еколого-правової культури. У зв'язку з актуальністю даної проблематики існує декілька підходів до визначення ролі еколого-правової культури для суспільства та розвитку екологічного права.

Вчена Л. Г. Козлова розглядає еколого-правову культуру в аспекті забезпечення протидії корупційній злочинності у сфері довкілля. Вона зазначає, що окрім низького рівня антикорупційної культури детермінантою також є і низький рівень еколого-правової культури, що є підґрунтям правового нігілізму. Також вчена наголошує на тому, що ефективним засобом подолання деформаційного стану правосвідомості є безперервний вплив екологічно-правової освіти на людину [3, с. 378].

Вчена М. В. Краснова розглядає питання еколого-правової культури в контексті державної екологічної політики. Вона звертає увагу на те, що одним із засобів забезпечення реалізації державної екологічної політики є відповідна екологічна ідеологія та психологія, а також екологічна освіта, виховання та культура [4, с. 10]. Це є підтвердженням того, що внутрішня мотивація та сформований світогляд, які неможливі без високого рівня правової свідомості, є ключовими аспектами у досягненні правомірної поведінки громадян. Також це є свідченням того, що еколого-правова культура не формується одразу, а потребує послідовного та комплексного підходу до інтегрування розуміння значення екології у повсякденне життя. Це є можливим завдяки багатоступеневій системі освіти, яка діє в Україні та закріплена у Законі України (далі – ЗУ) «Про освіту». На законодавчому рівні закріплений весь передбачуваний освітній шлях людини, починаючи з дошкільної освіти, що є початком шляху, який гармонійно переходить на наступні рівні (повна загальна середня, професійна, фахова передвища; вища освіта та освіта дорослих, а також позашкільна та спеціальна освіта. Відображення вищезазначеного знаходить своє підтвердження у ст. 6 цього Закону, де вказано, що однією із засад державної політики у сфері освіти є формування екологічної культури та дбайливого ставлення до довкілля [5].

Вчена Позняк Е. В. в своєму дослідженні звернула увагу на те, що «інститут еколого-правової культури – це суміжна категорія для двох юридичних наук, а саме: історико-теоретичної – теорії права та галузевої – екологічного права. Безпосередньо термін «екологічна культура» має законодавче закріплення в ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища» та не існує поза межами екологічної освіти та виховання, тобто є невід'ємною складовою освіти [6]. Законом України «Про освіту» серед усіх принципів та засад державної політики у сфері освіти можна виділити й формування культури здорового способу життя та дбайливого ставлення до довкілля» [2]. Але сама дефініція поняття «екологічна культура», а тим паче й поняття «еколого-правова культура», у ЗУ «Про охорону навколишнього середовища» або у ЗУ «Про культуру» відсутні

[7]. Хоча вбачається і позитивна тенденція, яку можемо відстежити на прикладі ЗУ «Про дошкільну освіту» від 11.07.2001 та ЗУ «Про дошкільну освіту» від 06.06.2024 [8]. У останньому нормативно-правовому акті вперше визнається на законодавчому рівні необхідність формування у кожної дитини екологічного мислення та екологічної поведінки [9].

Підсумовуючи вищесказане, можемо зробити висновок, що еколого-правова культура є ефективним та обов'язковим компонентом правомірної поведінки громадян. Її формування має відбуватися на всіх рівнях освіти з метою закріплення у суспільстві свідомого ставлення до навколишнього середовища та усвідомлення кожним членом суспільства власної відповідальності у підтриманні екологічної рівноваги задля забезпечення екологічної безпеки держави. Тобто еколого-правова культура є внутрішнім рушієм у формуванні відповідального природокористування.

Література:

1. Крисаченко В. С. Екологічна культура: теорія і практика: Навч. посіб. К.: Заповіт, 1996. 352 с.
2. Позняк Е. В. Формування інституту еколого-правової культури в системі екологічного права України: проблеми та перспективи // Часопис Київського університету права. 2018/4. с. 241-245.
3. Козлюк Л. Г. Еколого-правова культура як важливий елемент у забезпеченні протидії корупційній злочинності у сфері охорони довкілля/ Л. Г. Козлюк // Правова держава. 2016. Вип. 27. с. 377-384.
4. Краснова М. В. Правові основи сучасної екологічної політики України: науково-методологічні питання // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 1 (102)/2016. с. 9-13.
5. "Про освіту" : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 20.11.2024).
6. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 20.11.2024).
7. Про культуру : Закон України від 14.12.2010 № 3792-IX : станом на 6 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення: 19.11.2024).
8. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 № 2849-IX : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення: 15.11.2024).
9. Про дошкільну освіту : Закон України від 06.06.2024 № 3788-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> (дата звернення: 12.11.2024).